

Infektioiden torjunnan huomioiminen ostopalveluhankinnoissa

Heli Heikkinen, Jaana-Marija Lehtinen, Jaana Kalliokoski

Sosiaali- ja terveydenhuollon palveluntarve kasvaa, johtuen mm. väestön ikääntymisestä. Hyvinvointialueet tarvitsevat yksityistä palveluntuotantoa julkisten palvelujen rinnalle turvaamaan palveluiden järjestäminen. Yleisimpiä yksityisiä sosiaalipalveluja ovat ikääntyneiden palveluasuminen ja terveyspalveluja lääkärin ja hammaslääkärin vastaanotto toiminta. (1) Tässä artikkelissa kuvataan Asiakas- ja potilasturvallisuuskeskuksen tuella laadittua uutta työkalua, jonka tarkoitus on auttaa hyvinvointialueita huomioimaan infektioiden torjunta palvelujen kilpailutuksessa.

Laki edellyttää valvomaan myös yksityistä palveluntuotantoa

Palvelunjärjestäjän omavalvontaan kuuluu valvoa oman palveluntuotannon lisäksi eri palveluntuottajien kanssa tehtyjen sopimusten noudattamista sekä ohjata ja valvoa yksityisiä palveluntuottajia ja näiden alihankkijoita jatkuvasti palveluja tuottaessa. Hankittavien palvelujen on oltava sisällöltään, laajuudeltaan ja määrälliseltä osuudeltaan sellaisia, että hyvinvointialue pystyy huolehtimaan järjestämisvastuunsa asianmukaisesti toteuttamisesta. Laki edellyttää, että hyvinvointialue varmistaa palvelujen saatavuuden, jatkuvuuden, turvallisuuden ja laadun sekä yhdenvertaisuuden. (2–4)

Tarjouspyyntö tulee valmistella huolella

Infektioiden torjunnan asiantuntijat ovat usein mukana erilaisissa hankinta- ja kilpailutusprosesseissa. Näistä yleisimpiä ovat käsihuuhe-, desinfektioaine- tai suojainhankinnat. Kilpailutus aiheuttaa usein päänvaivaa, sillä prosessien aikataulu on usein tiukka. Lisäksi tehtävä ei useinkaan ole vahvinta osaamisen ydintä. Palveluhankinnat ovat usein tarvikehankintoja monimutkaisempia, sillä hankittavan palvelun vaatimusten kuvaaminen edellyttää asiantuntemusta juuri siitä palvelusta, jota ollaan hankkimassa. Infektioiden torjunnan merkitys ja sen rooli ei tästä syystä ole samanlainen kaikissa palveluhankinnoissa.

Palvelun hankinnan onnistumiseen vaikuttaa pitkälti se, miten tarjouspyynnön laatiminen onnistuu. Se tulisikin tehdä tiiviissä yhteistyössä eri toimijoiden kanssa, jotta pystytään huomioimaan kaikki palvelulta vaadittavat laatuun ja turvallisuuteen liittyvät seikat. Käytännössä tarjouspyynnössä määritetään se, mitä yksityiseltä palveluntuottajalta voidaan vaatia ja mitä varsinaiseen sopimusasiakirjaan voidaan kirjata. (5) On tärkeää, että kaikkia palveluntuottajia ohjaavat yhtäläiset vaatimukset ja että nämä kuvataan avoimesti.

Laki edellyttää, että hyvinvointialue varmistaa palvelujen saatavuuden, jatkuvuuden, turvallisuuden ja laadun sekä yhdenvertaisuuden.

Kuva: Pixabay

Jokaisessa palveluyksikössä tulisi olla nimetty hygienia-yhdyshenkilö, joka toimii yhteys-henkilönä yksikön ja hyvinvointialueen infektioidentorjunta-yksikön kanssa.

Infektioiden torjunta palveluhankinnoissa

Ennen kilpailutusta määritellään, millaisia laatu- ja turvallisuusvaatimuksia (mukaan lukien infektioiden torjunta) hankittavalta palvelulta edellytetään. Asiakas- ja potilasturvallisuuskeskus on laatinut palveluiden kilpailuttamisen tueksi tarkistuslistan infektioiden torjunnan kannalta huomioitavista seikoista. Tarkistuslistaa ei tule sellaisenaan, koko laajuudessaan käyttää, vaan valita listasta ne kohdat, jotka ovat kyseisen palvelun laadun ja turvallisuuden osalta olennaisia ja joita myös omalta palvelutuotannolta edellytetään. Tarkistuslista on julkinen ja se löytyy Asiakas- ja potilasturvallisuuskeskuksen verkkosivuilta. (6) Tarkistuslistan laatimisessa on hyödynnetty THL:n suositusta omavalvontasuunnitelman hygieniäkäytännöt- ja infektioidentorjuntaosioiden sisällöstä (7).

Jokaisessa palveluyksikössä tulisi olla nimetty hygienia-yhdyshenkilö, joka toimii yhteyshenkilönä yksikön ja hyvinvointialueen infektioidentorjuntayksikön kanssa. Hygienia-yhdyshenkilön tulee olla mahdollista osallistua hyvinvointi-

alueen tarjoamiin infektioiden torjunnan koulutuksiin ja verkostoihin.

Myös muun henkilöstön infektioidentorjunnan osaamiselle voi tarjouspyynnössä asettaa vaatimuksia. Ikääntyneiden palveluissa tämä tarkoittaa esimerkiksi tavanomaisia varotoimia, moniresistenttien mikrobilöydösten ja yksittäisten vakavien infektioiden vaatimien toimenpiteiden sekä epidemioiden ehkäisyyn, tunnistamiseen ja torjunnan käytäntöjä. Tarvittaessa henkilöstöltä vaadittavia koulutuksia voi nimetä jo itse tarjouspyyntöön tai kuvata, missä ajassa nämä tulee suorittaa ja aiheutuuko koulutusten suorittamisesta maksuja palveluntuottajalle.

Mikäli palveluntuottajan on raportoitava hyvinvointialueelle infektioiden torjuntatoimien toteutumisesta tai hoitoon liittyvien infektioiden seurannasta, on tarjouspyynnössä kuvattava, miten ja miten usein tämä tulee tehdä. Vaatimusmäärittelyä tehdessä tulee myös huomioida se, etteivät vaatimukset ole palveluntuottajille kohtuuttomia. Kannattaa välttää tiettyjen, nimenomaisten ohjelmistojen käyttöä ainoana vaihtoehtona. Tämä voi vähentää palveluja tarjoavien määrää sekä nostaa palvelujen hintaa.

Mikäli hyvinvointialue kuitenkin edellyttää tai suosittelee tiettyjen mittareiden/työkalujen käyttöä, tulee nämä kuvata tarjouspyynnössä siltä osin, kun niiden käyttöä edellytetään palveluntuottajalta. Esimerkiksi mikäli hyvinvointialue edellyttää, että kaikki palveluntuottajat (sekä oma palvelutuotanto että yksityiset toimijat) kartoittavat käsihuuhdeannostelijoiden asianmukaisen sijoittelun säännöllisesti, tulee tämä toimintatapa kuvata tarjouspyynnössä siltä osin, kun sitä edellytetään myös yksityiseltä palveluntuottajalta.

Tarjouspyyntöön voi pyytää ladataan palveluntuottajalla jo olemassa olevia dokumentteja, joista tarvittavat tiedot tulevat ilmi. Esimerkiksi omavalvontasuunnitelma on asiakirja, jonka tulee olla ajan tasalla ja julkisesti nähtävillä. Sen liittäminen tarjouspyyntöön pitäisikin olla palveluntuottajalle helppoa. Omavalvontasuunnitelmassa voidaan jo esimerkiksi kuvata, miten yksikössä seurataan hoitoon liittyviä infektioita, tunnistetaan epidemioita tai infektioriskejä sekä mitkä ovat keskeiset toimintaohjeet näiden varalle. Omavalvontasuunnitelmaan on usein myös kuvattu henkilöstön osaaminen ja täydennyskoulutus.

Työturvallisuuslaki 2002/738 edellyttää, että työnantaja tarjoaa työntekijälle työtehtävissä tarvittavat asianmukaiset suojaimet ja ohjeistaa käyttämään näitä asianmukaisesti (8). Tätä voi korostaa myös vaatimusmäärittelyssä, jolloin tämä voidaan kuvata myös sopimusta laadittaessa. Näin esimerkiksi epidemiatilanteissa ei tule epäselvyyttä siitä, kuka hankkii ja kustantaa työssä tarvittavat suojaimet.

Tarjouspyynnön liitteisiin voi myös tarvittaessa pyytää erilaisia suunnitelmia ja toimintakuvauksia (esimerkiksi siivous-/puhtaanapitosuunnitelma). Mikäli tarvittavat tiedot on kuvattu omavalvontasuunnitelmassa, ei erillisiä suunnitelmia tarvitse ladata. Pääasia, että tarjouksiin tutustuttaessa pystytään arvioimaan, miten palveluntuottaja on esimerkiksi järjestänyt yksikkönsä siivouskäytännöt.

Osa palveluun liittyvistä infektioriskeistä on tiedossa jo tarjouspyyntöä

valmisteltaessa. On kuitenkin huomioitava, että epidemiat voivat myös yllättää eikä näihin voi ennalta varautua. Yksi hyvä keino varmistaa yhteistyö yllättävissä ja muuttuvissa tilanteissa on lisätä tarjouspyyntöön kohta, jossa palveluntuottaja sitoutuu noudattamaan hyvinvointialueen infektion-torjunnan käytänteitä.

Infektioiden torjunnan huomioiminen jo tarjouspyynnössä mahdollistaa myös asioiden sopimisen eri toimijoiden välillä. Mikäli yksityisen palveluntuottajan tai tämän alihankkijan toiminnassa ilmenee epäkohta, on palvelunjärjestäjän ohjattava palveluntuottajaa. Havaitut epäkohdat tulee korjata asetetussa määräajassa. (4)

Lopuksi

Yksityisiä sosiaali- ja terveyspalveluja tarvitaan täydentämään julkisia palveluja.

Kilpailutuksessa infektioiden torjunnan ammattilaisten rooli on toimia asiantuntijana sen osalta, millaisia vaatimuksia hankittavalta palvelulta infektioiden torjunnan näkökulmasta vaaditaan. Hyvinvointialueiden hankintapalvelut puolestaan vastaavat kilpailutusprosessin teknisestä onnistumisesta. Hyvä lopputulos edellyttää tiivistä yhteistyötä ja avointa keskustelua. Yhteinen keskustelu on tärkeää, jotta vaatimusmäärittelyyn kuvataan infektioiden torjunnan kannalta keskeiset vaatimukset ymmärrettävästi. Vuoropuhelu myös palvelujen tarjoajien kanssa on tärkeää, jotta vaatimuksista ei muodostu kohtuuttomia. Toimiva yhteistyö johtaa usein hyvään lopputulokseen.

Heli Heikkinen

sh, hygieniahoidoitaia, TtM
potilasturvallisuuspäällikkö
Pohjois-Karjalan hyvinvointialue, Siun sote

Jaana-Marija Lehtinen

sairaanhoitaja (YAMK), tutkija
Terveyden ja hyvinvoinnin laitos

Jaana Kalliokoski

sh, TtM, väitöskirjatutkija, palvelupäällikkö
Asiakas- ja potilasturvallisuuskeskus,
Pohjanmaan hyvinvointialue

Vaatimusmäärittelyä tehdessä tulee myös huomioida se, etteivät vaatimukset ole palveluntuottajille kohtuuttomia.

Lähteet

1. STM. Yksityiset sosiaali- ja terveystalvelujen tuottajat. 2023. <https://stm.fi/yksityiset-sotepalvelut>. Haettu 7.1.2024.
2. Laki hyvinvointialueesta 2021/611. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2021/20210611>. Haettu 7.1.2024.
3. Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä 2021/612. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2021/20210612#-Pidm45949346077680>. Haettu 7.1.2024.
4. Laki sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta 2023/741. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2023/20230741>. Haettu 7.1.2024.
5. THL. Kilpailutus sosiaali- ja terveystalveluissa. 2012. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/90851/URN_URN_978-952-245-724-0.pdf?sequence=1. Haettu 7.1.2024.
6. Asiakas- ja potilasturvallisuuskeskus. Hoitoon liittyvien infektioiden torjunnan tarkistuslista ostopalveluhankintoihin. 2024. <https://asiakasjapotilasturvallisuuskeskus.fi/ammattilaisille-ja-opiskelijoille/materiaalipankki/kuvauksia-ja-toimintamalleja/hoitoon-liittyvien-infektioiden-torjunnan-tarkistuslista-ostopalveluhankintoihin/>. Haettu 7.1.2024.
7. THL. Suosituksia omavalvontasuunnitelman hygieniakäytännöt- ja infektioidentorjuntaosioihin. <https://thl.fi/aiheet/infektioaudit-ja-rokotukset/taudit-ja-torjunta/infektioiden-ehkaisy-ja-torjuntaohjeita/suosituksia-omavalvontasuunnitelman-hygieniakaytannot-ja-infektioidentorjuntaosioihin>. Haettu 7.1.2024.
8. Työturvallisuuslaki 2002/738. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2002/20020738#L5P40>. Haettu 7.1.2024.

Huolehdiathan käsiesi puhtaudesta

- suojaat itseäsi ja muita taudinaiheuttajilta

Pese kätesi vedellä ja saippualla tai käytä käsihuuhdetta.

Kädet kannattaa pestä vedellä ja saippualla, kun ne ovat likaiset ja aina WC-käynnin jälkeen.

Puhdista kädet seuraavissa tilanteissa:

Kun olet käynyt WC:ssä tai koskenut virtsapulloon tai WC-tuoliin.

Kun tulet potilaspaikalle tai potilas-huoneeseen ja kun lähdet sieltä.

Jos osallistut haavan hoitoon, ennen haavasidoksiin koskemista ja sidosten vaihdon jälkeen.

Kun olet niistänyt, yskinyt tai aivastanut.

Ennen kuin alat syödä.

Jos käsittelet virtsakatetriä, ennen ja jälkeen katetriin koskemisen.

